

CUPRINS

Stareții de la Optina, <i>Cuvântul Înaltpreasfîntului TEOFAN</i>	7
Prefață la ediția rusă	11
Capitolul I. Viața Starețului Lev până la mutarea la Valaam	15
Capitolul II. Viețuirea ieromonahului Leonid, între Valaam și Sihastria Optina.....	27
Capitolul III. Despre stărețism	44
Capitolul IV. Viața Starețului la Optina	57
Capitolul V. Învățătura stărețească a Starețului Leonid.....	74
Capitolul VI. Împotrivirile generate de Stareț.....	92
Capitolul VII. Relația cu Starețul Macarie	106
Capitolul VIII. Învățărurile Starețului Leonid, din povestirile ucenicilor săi.....	115
Capitolul IX. Ucenicii Pavel Tambovtev și Alexei Polikarpovici Bocikov.....	146
Capitolul X. Persecuția Starețului Leonid (1835-1836).....	174
Capitolul XI. Viața Starețului Leonid, după mutarea în mănăstire	194
Capitolul XII. Starețul Leonid, îndrumător al vizitatorilor străini	218
Capitolul XIII. Prigoana Starețului Leonid și a ucenicelor sale, viețuitoare la mănăstirea de maici Înălțarea Sfintei Cruci din Belev (1839-1841)	246
Capitolul XIV. Fericitul sfârșit al Părintelui Stareț Leonid și înmormântarea lui	271
Capitolul XV. Încheiere	285
Adaos. Câteva scrisori ale Starețului Leonid.....	291
Plângere la mormântul părintelui	353

PREFATĂ LA EDIȚIA RUSĂ

După trecerea la Domnul a Starețului ieroschimonah Ambrozie (1891), a rămas un manuscris: „Copie după însemnările manuscris ale duhovnicului și ieromonahului Antonie, fost ucenic apropiat și conviețuitor al Starețului ieroschimonah Leonid, în schimă, Lev”. Manuscrisul a ajuns la Starețul Ambrozie în felul următor: când a văzut lumina tiparului prima ediție a vieții Starețului Leonid, Părintele Ambrozie a trimis câteva exemplare ale acestei cărți la Lavra Peșterilor din Kiev, unde trăiau și se nevoiau unii dintre ucenicii Starețului Leonid, printre care și Părintele Antonie (Medvedev). Într-o scrisoare a sa, Starețul Ambrozie îl ruga pe Părintele Antonie ca, citind cartea, să facă asupra ei observațiile necesare și, totodată, să scrie ceea ce își amintește din viața Starețului Leonid, cu scopul ca, la a doua ediție a cărții, să facă unele completări. Această rugăminte a fost îndeplinită de Părintele Antonie, la timpul ei. Starețul Ambrozie s-a mângâiat, primind de la Părintele Antonie un manuscris deosebit de voluminos, cu arătare la unele greșeli apărute în prima ediție și cu noi mărturisiri despre viața Starețului Leonid. Cu binecuvântarea Starețului Ambrozie, acest manuscris a fost copiat numai decât, iar originalul a fost trimis înapoi Părintelui Antonie, la Kiev. Trupul însă a trecut, iar unele împrejurări nu au favorizat îndeplinirea bunelor intenții ale Starețului Ambrozie. În sfârșit, a vrut și Domnul ca, prin rugăciunile adormiților stareți, să se împlinească lucrul mult dorit de dânsii.

Acum, descrierea vieții Starețului Leonid, cu titlul *Primul mare stareț de la Optina, ieromonahul Leonid (în schimă, Lev)* a fost refăcută, completată substanțial și greșelile îndreptate. În textul cărții, în afară de însemnările ieromonahului Antonie de la Pecerska, au fost inserate și câteva mărturii ale unor monahi de la Optina, care de mult nu mai sunt pe lume. De asemenea, s-a luat în considerație și un articol al lui Andrei Kovaliovski, din revista „Lecturi folositoare de suflet”, aprilie 1881, având titlul *Amintire despre duhovnicul ieroschimonah Antonie de la Pecerska Kievului*.

În acest articol, autorul a inserat destule mărturii despre Starețul Leonid de la Optina, auzite de dânsul de la ieroschimonahul Antonie. Dar în acest articol s-au strecurat și unele inexacitate. De exemplu, pe predecesorul episcopului Nicolae (Sokolov) de la Kaluga îl numește Evlampie (Vvedenski). Dar adevăratul predecesor al episcopului Nicolae a fost Nicanor (Klementievski), mai apoi mitropolit de Sankt Petersburg, iar între episcopul Evlampie, care trece la Domnul în anul 1831 și episcopul Nicolae, venit pe scaunul de la Kaluga în anul 1834, a fost un întreg sir de episcopi. (Vezi Buletinul bisericesc numărul 33, 1899, *Arhipastorii de la Kaluga*.)

De asemenea, Kovaliovski afirmă că Starețul Macarie de la Optina ocupă aceeași funcție de conducere ca și Antonie de la Pecerska. Părintele Macarie ocupa aceeași funcție ca și Antonie, dar nu cel de la Kiev, ci ca Antonie (Putilov) de la Optina. Ieromonahul Antonie de la Pecerska era, în acel timp, frate la schitul Optinei și curând a fost mutat la sihăstria Sfântul Tihon. Același Kovaliovski aşază călătoria ieroschimonahului Antonie la Valaam, la Svir și la alte mănăstiri, după sfârșitul vieții Starețului Leonid și spune că acesta a primit de la egumenul schitului Optina, Părintele Antonie,

suma de 5 ruble. Dar Starețul Leonid a murit în anul 1841, iar egumenul schitului Antonie, în anul 1839, a fost mutat ca întâistătător al unei mănăstiri din Maloiaroslavet, unde a trăit mai mult de zece ani.

De aceea, la repartizarea faptelor din descrierea vieții Starețului Leonid, a trebuit să se ia în considerație mai mult însemnările ieroschimonahului Antonie de la Pecerska și mai puțin mărturiile lui Andrei Kovaliovski. Din cele relatate de acesta, s-au folosit doar puține mărturii, care nu puteau fi puse la îndoială.

Nu este de prisos să remarcăm și următoarele fapte. Într-un periodic duhovnicesc s-a tipărit: „În timpul vietuirii sale prin schituri, el (Starețul ieromonah Leonid) se întâlnea adesea cu fiare sălbatrice, cu urși și lupi, dar fiarele nu-i făcea nici un rău, ci doar un singur lup l-a prins, o dată, de un picior cu dinții, dar tot atunci, speriat de ceva, l-a lăsat pe pustnic și a fugit”. Din edițiile precedente ale vieții Starețului, se știe că a trăit în două schituri, într-un schit la Valaam și nu după mult timp în altul, la Optina. În locul de viațuire al monahilor, fostul egumen de la Valaam, Părintele Varlaam († 1849), care și-a trăit ultimii ani din viață la schitul Optinei, avea obiceiul ca în anumite împrejurări să spună: „Este bine, nu pot spune nimic, este bine și la voi, totuși nu este ca la Valaam. Acolo luai un codru de pâine în sân și de rămâneai chiar trei zile în pădure, nu puteai întâlni nici o fiară sălbatică, nici un om rău. Dumnezeu cu tine și tu cu Dumnezeu”¹. Din aceste cuvinte ale egumenului Varlaam se poate trage concluzia, că la Valaam nu erau fiare sălbatrice și, prin urmare, Părintele Leonid nu putea să se întâlnească acolo cu urși și cu lupi. Trăind la schitul Optinei, Părintele Leonid avea obiceiul ca uneori, vara, să facă

¹ Descriere istorică a schitului de la Optina, 1862, S., p. 231.

plimbări prin pădure, dar totdeauna la lumina zilei și însotit de câțiva ucenici ai săi care, după sfârșitul Starețului, când își aminteau despre viața acestuia, spuneau că nici Părintele Leonid nu s-a putut întâlni cu urși și lupi. Într-adevăr, Starețul Leonid a fost rănit de un lup, dar faptul acesta s-a petrecut până la intrarea sa în mănăstire și se va vorbi detaliat despre aceasta în descrierea vieții sale.

Capitolul I

VIATA STARETULUI LEV, PANA LA MUTAREA LA VALAAM

Nașterea și viața în lume a lui Lev Danilovici Nagolkin, mai apoi Starețul Leonid. Venirea sa la Sihăstria Optina din Kozelsk, plecarea la sihăstria Beloferiojsk, viețuirea vremelnică la mănăstirea Ciolnsk și mutarea la Valaam

Vrednicul de pomenire ieromonahul Leonid, Starețul de la Optina, în schimă Lev, s-a născut în anul 1768, în orașul Karaciov, gubernia Orlov, și la Sfântul Botez a fost numit Lev. Părinții săi erau cetăteni simpli ai Karaciovului, miciburghezi, din familia Nagolkin. Numele tatălui era Daniel. Nu se știu mai multe despre părinții Starețului Leonid. Se poate presupune, cu certitudine, că erau oameni înțelepți și evlavioși, calități pe care le-au transmis și Tânărului lor fiu, Lev. Mai apoi, însuși Starețul Leonid, pe motivul moștenirii virtuților sau al viciilor părintilor de către copii, se exprima astfel: „Mărul nu cade prea departe de pom”. Cu astfel de calități sufletești, părinții Starețului Leonid, după cum se vede, erau oameni săraci. Ne face să credem aceasta faptul că fiul lor, Tânărul Lev, ajungând la maturitate, în ciuda calităților sale intelectuale și morale, nu a putut rămâne acasă să se ocupe de treburile gospodărești, ci a fost nevoie să intre vânzător în orașul Orlov, la un negustor, cu numele de familie Sokolnikov, care se ocupa cu negoțul de cânepă și ulei de cânepă și a cărui casă se găsea în piața Oderskaia. În

acele trecute vremuri, la Bolhov abia dacă se folosea denumirea de „vânzător”, ci se spunea simplu „lucrător” sau „băiat”.

Rareori se întâmpla ca vreun lucrător de la Bolhov să aibă ocazia să cutreiere Rusia în lung și-n lat. Negustorii de piei mergeau uneori la Harkov sau prin alte târguri ale Ucrainei, dar negustorii de cânepe niciodată nu treceau hotarele județului lor. Cumpărând din diferite sate și cătune cantități suficiente de cânepe și ulei, acești negustori vindeau totul negustorilor de la Belev, care, la rândul lor, le desfăceau la Petersburg. Dar Lev era un băiat îndemnătic și istet, cinstit și credincios. După exemplul altor îndrăzneți, el însuși își desfăcea marfa direct și nemijlocit negustorilor petersburghezi. Desfacerea mărfui se făcea în orașul Suhinici, gubernia Kaluga. Astfel, negustorul avea deplină încredere în afacerea de la Suhinici a băiatului său de prăvălie. De aceea Lev, în decursul iernii, trebuia să vină la Suhinici de mai multe ori. Mai târziu, amintindu-și de acele vremuri, Starețul Leonid tot spunea: „Drumul de la Bolhov la Suhinici îmi era atât de cunoscut, ca de la vatră până la laviță”².

În acele timpuri, cum povestește Starețul, drumul ducea prin păduri dese, de nepătruns. Odată, străbătând această cale, Lev a întâlnit un lup, care l-a atacat. Băiatul avea însă o mare putere fizică și putea ridica până la 12 puduri³. De aceea, apucând o măciucă pe care o avea la îndemnă, l-a năucit pe lup. Revenindu-și, în urma loviturii, lupul înfuriat a sărit în sanie și i-a smuls de la pulpa piciorului drept o bucată de carne, aşa cum spunea, mai târziu, Starețul.

² În edițiile anterioare ale vieții Starețului ieromonah Leonid se spune că, fiind funcționar comercial, făcea călătorii îndelungate. Dar aceasta este o greșală, aşa cum observa ieroschimonahul Antonie de la Pecerska Kievlui, ucenic apropiat al Starețului Leonid.

³ 1 pud = 16, 381 kilograme.

Apoi s-a aruncat iarăși asupra lui, cu gura deschisă, în care Lev a reușit să-și vâre mâna și să îngigă în gâtul fiarei degetele sale puternice, lucru care a istovit-o. Calul speriat, cu toată puterea sa, parcă pe aripi i-a dus o bucată de drum pe cei doi călători. În sfârșit, lupul istovit cu totul s-a răsturnat din sanie. Iar Lev, cu ajutorul lui Dumnezeu, a ajuns în Bolhovul său. Rana Tânărului și voinicului om s-a tămaduit curând, dar a lăsat o urmă pentru întreaga sa viață – șchiopăta puțin cu piciorul drept, iar în cicatricea rămasă putea intra o nucă.

Mergând adesea cu treburi negustorești de la Bolhov la Suhinici și înapoi, Lev a avut ocazia să se întâlnească cu oameni de diferite condiții. și după cum era înzestrat cu minunate calități intelectuale, memorie bună, sete de cunoaștere, spirit de observație, clarviziune chibzuită, a dobândit cu acestea nenumărate cunoștințe necesare și folositoare. Avea o memorie atât de bună încât, auzind o singură dată, de la feluri călători, despre o oarecare localitate, cu altă ocazie, după un timp îndelungat, vorbea despre aceasta ca un martor ocular și ca un băstinaș al acelu loc. Știa toate amănuntele auzite: despre gospodăria locuitorilor, îndeletnicirile lor, modul de viață și.a. Întelgea perfect viața boierilor noștri, felul lor de viață, educația, serviciile, rafinamentul în comportare. De asemenea, cunoștea modul de viață în armată, în flota maritimă etc., și toate de parcă le-ar fi văzut cu ochii proprii și le-ar fi măsurat cu pașii săi. Povestind despre toate acestea și alte lucruri asemănătoare, parcă citea o carte deschisă. În felul acesta, cunoștea bine întreaga Rusie. Având legături cu oameni de toate categoriile, Lev Danilovici, încă din lume, a dobândit cunoștințe imense despre oameni și multă experiență, pe care, mai apoi, a întrebuințat-o în folosul celor care veneau la dânsul după sfaturi duhovnicești.

Viața virtuoasă și capacitatele sale sunt prețuite pretutindeni. Văzând sârguința și punctualitatea în toate a băiatului, bogatul negustor, i-a pregătit pe fiica sa pentru a se căsători.

Dar Lev Danilovici avea alte intenții și, de aceea, a refuzat categoric această fericire. Când era deja stareț la Sihăstria Optina, fosta logodnică venea la el, la Optina, împreună cu alte tovarășe de drum, ca vizitatoare și închinătoare. La vîrsta de douăzeci și nouă de ani, mai precis în 1797, Lev Danilovici a părăsit viața mult zbuciumată și deșartă a acestei lumi și a intrat la Sihăstria Optina, eparhia Kaluga⁴.

Întâistătătorul mănăstirii era, atunci, egumenul Avramie, primul restaurator și înnoitor al acestei Sihăstriei, care se afla într-un avansat declin.

Tânărul frate a început să lucreze cu multă sârguință și, cu puterea sa de uriaș, i-a mirat, un timp, pe cei care trăiau împreună și pe cei care veneau acolo. Pentru a ilustra acest lucru vru să dea un exemplu. În același timp cu Lev Danilovici a venit la Optina și un alt Tânăr frate (mai apoi întâistătător al mănăstirii Sfântul Simon din Moscova, arhimandritul Melchisedec). Aveau aceeași vîrstă și aceeași putere fizică. A venit timpul potrivit ca, prinț-un canal, să se unească două mici lacuri din apropierea băii mănăstirești și lucrarea trebuia terminată într-o singură zi. La această lucrare ar fi trebuit să muncească vreo 20 de oameni plătiți cu ziua. Cei doi uriași, de care am amintit, s-au hotărât să ia asupra lor această lucrare și, orice s-ar fi întâmplat, să o termine într-o singură zi, și spre uimirea tuturor, intenția lor s-a finalizat în chip dorit. În această zi însă au avut o poftă de mâncare cu totul deosebită, aşa cum, mai apoi,

⁴Eparhia Kaluga, în acel timp, nu era încă de sine stătătoare. Făcea parte din eparhia Moscovei și a devenit independentă doar în anul 1799.

glumind, povestea însuși Starețul Leonid: „Am mâncat amândoi, în acea zi, cincisprezece pfunzi⁵ de pâine” (un pfund are 409, 512 gr).

Tânărul frate Lev nu a viețuit prea mult timp la Sihăstria Optina – în total doi ani; dar în acest scurt răstimp, muncind fără măsură, și-a zdruncinat sănătatea, după cum el însuși a scris la anii bătrâneții.

În anul 1799, s-a mutat de la Optina la mănăstirea Beloberiojsk, județul Briansk, eparhia Orlov. Nu se cunoaște cauza care l-a determinat să facă acest pas. Dacă ar fi să presupunem că munca grea de la Optina, din cauza căreia și-a pierdut sănătatea, ar fi fost cauza acestei hotărâri, și la mănăstirea Beloberiojsk îl așteptau aceleași eforturi, la care a fost sortit odată cu venirea sa aici. Mai verosimilă ar fi presupunerea că aici l-a atras dorința sa irezistibilă de a învăța viața duhovnicească, deoarece întâistătător era atunci, la Malurile Albe, ieromonahul Vasile Kișkin, stareț cu viață duhovnicească, care s-a nevoit un timp la muntele Athos. Astfel, fratele Lev nu s-a mutat la o altă mănăstire pentru a-și ușura eforturile și pentru a se odihni trupește. Dimpotrivă, și aici, ca și la Optina, și-a petrecut zilele muncind neîntrerupt, dând fraților exemplu de supunere și ascultare sinceră. O astfel de viață l-a ridicat înaintea fraților și Părintele întâistătător nu putea să nu-și îndrepte atenția asupra lui.

Și iată, la doi ani de la venirea sa la Sihăstria Beloberiojsk (1801), Lev a fost tuns în monahism și a primit numele de Leonid. Curând după aceea, în același an 1801, pe data de

⁵Socotind efortul celor doi mâncători – observa fericitul între amintire ieroschimonahul Ambrozie –, nu este prea mult. Dacă împărțim cantitatea de 7 pfunzi și jumătate, ce se cuvine unui om, în patru părți – mic dejun, prânz, gustare (între prânz și cină) și cina propriu-zisă, de fiecare dată un om mânâncă un pfund și trei pătrimi. Această cantitate de pâine o mânca orice Tânăr muncitor obișnuit.